

Meddelande om att gripa in mot covid-19-desinformation - Kolla fakta 2019/20:FPM55

Utrikesdepartementet

2020-07-23

Dokumentbeteckning

JOIN (2020) 8

Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Gripa in mot covid-19-desinformation - Kolla fakta

Sammanfattning

I det gemensamma meddelandet "Gripa in mot covid-19-desinformation - Kolla fakta" redovisar kommissionen och EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik sin syn på de åtgärder som redan vidtagits inom EU för att hantera desinformation som uppstått i samband med covid-19 pandemin. I meddelandet lyfts också mer grundläggande utmaningar som kommissionen menar att krisen visat på och som bör analyseras vidare. Därefter föreslås konkreta åtgärder för att utveckla arbetet ytterligare utifrån befintliga resurser. Kommissionens genomgång av åtgärder kan i huvudsak delas in i åtta delar, nämligen:

- hur den strategiska kommunikationen i och utanför EU kan stärkas utifrån befintliga resurser,
- bättre samarbete inom EU genom befintliga strukturer och förstärkt erfarenhetsutbyte,
- samarbete med tredjeländer och internationella organisationer,
- en förstärkt roll för nätplattformarna under krisen genom en ny övervaknings- och rapporteringsmekanism av den befintliga uppförandekoden,
- stöd till faktagranskare och forskare, bl.a. genom det nyinrättade observationsorganet Edmo,

- värna om yttrandefrihet och demokratisk debatt,
- främjande av allmänhetens medie- och informationskunnighet, och
- skydd av folkhälsa och konsumenträttigheter.

De åtgärder som föreslås kommer att utgöra grunden för EU:s fortsatta arbete mot desinformation, som bland annat kommer utvecklas i den kommande europeiska handlingsplanen för demokrati.

Regeringen välkomnar att kommissionen gemensamt med EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik tar tydligt ledarskap för att analysera vilken typ av desinformation som förekommit i samband med covid-19-pandemin och hur EU:s institutioner och medlemsstaterna kan öka sin förmåga att motverka sådan desinformation. Regeringen ser positivt på att meddelandet innehåller förslag på konkreta åtgärder som kan vidtas inom ramen för befintliga resurser och ramverk. Regeringen välkomnar även att det understryks i meddelandet att stävjandet av desinformation inte får ske på bekostnad av mänskliga rättigheter, såsom yttrandefrihet.

Regeringen är av åsikten att de åtgärder som riktas mot sociala medieplattformar bör ha formen av självreglering snarare än lagstiftning. Meddelandet innehåller en rad åtgärdsförslag som behöver analyseras ytterligare.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

I december 2018 fastslog kommissionen och EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, hädanefter utrikesrepresentanten, en åtgärdsplan för att motverka desinformation. Planen utgick från de erfarenheter som dragits arbetsgruppen East StratCom, som inrättats vid Europeiska utrikestjänsten för att motverka informationspåverkan från Ryssland. En viktig del av åtgärdsplanen var att uppmana nätplattformar att genomföra ytterligare åtgärder för att leva upp till den uppförandekod mot desinformation som de anslutit sig till efter kommissionens meddelande från april 2018.

Nästa steg i arbetet mot desinformation var inrättandet av Rapid Alert System (RAS) i mars 2019. RAS är en plattform för snabbt informationsutbyte mellan medlemsländerna och EU-institutionerna. Dessutom har kommissionen och Europaparlamentet utvecklat en aktiv

Mot bakgrund av den stora mängden desinformation som kan kopplas till covid-19 lade kommissionen och utrikesrepresentanten den 10 juni 2020 fram ett gemensamt meddelande som behandlar stävjandet av sådan desinformation. Det gemensamma meddelandet inriktas på de åtgärder som redan vidtagits mot desinformation kopplad till covid-19 samt de konkreta åtgärder som bör vidtas framöver och som snabbt kan sättas in med hjälp av befintliga resurser.

1.2 Syftet med förslaget

Syftet med meddelandet är att identifiera olika typer av desinformation som förekommit under covid-19-pandemin, att utvärdera EU:s åtgärder hittills och att presentera konkreta åtgärdsförslag. Det övergripande målet är att ytterligare stärka EU:s insatser mot desinformation och att anpassa sig till föränderliga hot och manipulationer, samt att stödja fria och oberoende medier.

1.3 Förslagets innehåll

Detta gemensamma meddelande inleds med en diskussion kring olika typer av desinformation som har förekommit under covid-19-pandemin. Exempel som nämns är vilseledande hälsoinformation som inte är olaglig, men likväl potentiellt skadlig, konspirationsteorier, hatpropaganda och konsumentbedrägerier. Det framhålls att olika typer av desinformation och vilseledande information kräver olika typer av insatser.

Därefter görs en utvärdering av EU:s insatser hittills. Slutsatsen är att EU kunde ha agerat snabbare och mer samordnat. Framöver måste EU åtgärda de brister som framkommit och föregripa kommande utmaningar. Det konstateras att samordning inom EU och samarbete med relevanta aktörer är vägen framåt.

Slutligen presenteras en rad konkreta förslag för att stärka EU:s insatser mot desinformation. Nedan görs en översiktlig genomgång av de huvudsakliga förslagen. För en uttömmande beskrivning av alla förslag hänvisas till meddelandet.

Kommissionen och utrikesrepresentanten ska enligt förslaget bygga ut sin strategiska kommunikationskapacitet ytterligare i enlighet med åtgärdsplanen mot desinformation. Detta ska bland annat ske genom en ökad och mer ändamålsenlig användning av befintliga mekanismer, såsom ovan nämnda RAS. I meddelandet föreslås vidare att EU-delegationerna och kommissionens representationskontor i medlemsstaterna ska spela en mer aktiv roll för att stävja desinformation kopplad till covid-19.

- *Bättre samarbete inom EU genom befintliga strukturer och förstärkt erfarenhetsutbyte*

Medlemsstaterna uppmanas att använda RAS och andra lämpliga mekanismer och nätverk oftare för att stärka samarbetet med EU-institutionerna och sinsemellan, särskilt när det gäller erfarenhetsutbyte och delningar av lägesbilder.

- *Samarbete med tredjeländer och internationella organisationer*

Meddelandet föreslår ett nytt samarbete med WHO kring mediabevakning för att stävja vilseledande och skadliga budskap kopplade till covid-19. I meddelandet föreslås även ett ökat samarbete inom befintliga partnerskap med bl.a. G7 och Nato och samt utvidgning av samarbetet till FN och regionala organisationer som OSSE, Europarådet och Afrikanska unionen.

- *En förstärkt roll för nätplattformarna under krisen genom en ny övervaknings- och rapporteringsmekanism av den befintliga uppförandekoden*

Meddelandet slår fast att samarbetet med de sociala medieplattformarna är centralt för att bland annat säkerställa att de håller vad de lovat i uppförandekoden. Meddelandet föreslår ett nytt övervaknings- och rapporteringssystem där plattformarna uppmanas att varje månad rapportera alla skadliga påverkansaktioner som upptäckts i deras tjänster och vilka åtgärder som vidtagits för att stävja desinformation kopplad till covid-19, inklusive data om reklam med anknytning till sådan desinformation. I dessa rapporter bör plattformarna redovisa hur de lyft fram korrekt information gällande covid-19 från relevanta myndigheter. Plattformarna bör även rapportera vilka verktyg de använder för att öka medvetenheten kring desinformation hos användarna.

- *Stöd till faktagranskare och forskare*

Kommissionen uppmanar vidare plattformarna att stärka samarbetet med faktagranskare, forskare och med det nyinrättade Europeiska observationsorganet för digitala medier (Edmo).

2019/20:FPM55

- Värna om yttrandefrihet och demokratisk debatt

I meddelandet uttrycks en oro att arbetet mot desinformation med anledning av covid-19 missbrukas i politiska syften eller används som en förevändning för att undergräva grundläggande fri- och rättigheter. Därför kommer kommissionen att fortsätta att bevaka nationella stödåtgärders inverkan på EU:s lagstiftning och EU:s grundläggande värden, tills alla sådana åtgärder har fasats ut.

Kommissionen uppmanar vidare parlamentet och rådet att snarast anta det heltäckande reparation- och återhämtningspaketet som kommissionen föreslagit, eftersom det bidrar till att stärka mediesektorns motståndskraft mot desinformation relaterad till covid-19. Medlemsstaterna uppmanas att sträva efter att stödja medierna som en del av återhämtningen från covid-19-pandemin. Kommissionen kommer å sin sida fortsätta att samfinansiera oberoende projekt inom journalistik, mediefrihet och mediemångfald samt underlätta tillgång till finansiering för mediesektorn från befintliga program. Före årets slut kommer kommissionen att föreslå ytterligare åtgärder för att stärka mediesektorn i EU som en del i den europeiska handlingsplanen för demokrati och handlingsplanen för medier. Kommissionen och utrikesrepresentanten ämnar också stärka civilsamhällesorganisationer, journalister och oberoende medier i länder utanför EU.

- Främjande av allmänhetens medie- och informationskompetens

Ett antal åtgärder föreslås för att stärka allmänhetens medie- och informationskunnighet och öka det kritiska tänkandet hos användare av sociala medier. Dessa åtgärder består bland annat av erfarenhetsutbyte mellan institutionerna och material om hur man upptäcker och bemöter desinformation.

- Skydd av folkhälsa och konsumenträttigheter

Det föreslås att de nationella konsumentskyddsmyndigheterna även ska bevaka marknaderna. På längre sikt överväger kommissionen en gemensam verktygslåda för att hantera konsumentbedrägerier med koppling till covid-19. Det föreslås även att det internationella samarbetet och erfarenhetsutbytet stärks till exempel genom det internationella nätverket för konsumentskyddsfrågor.

Meddelandet i sig har ingen inverkan på svenska regler. Vissa av förslagen, exempelvis förslagen som rör nätplattformar kan på sikt påverka gällande svenska regler.

1.5 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Meddelandet har inga direkta uttalade budgetära följder för medlemsstaterna men kan på sikt vara budgetdrivande.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar att kommissionen tar tydligt ledarskap i frågan att motverka desinformation kopplat till covid-19 och tillsammans med utrikesrepresentanten föreslår konkreta åtgärder för att komma till stånd med redovisade problem. Det är angeläget att EU agerar gemensamt mot spridningen av desinformation kopplat till covid-19.

Meddelandet innehåller en rad åtgärdsförslag som behöver analyseras vidare. Som utgångspunkt anför regeringen följande.

Regeringen välkomnar förslaget att stärka EU:s kapacitet till strategisk kommunikation. Regeringen ser positivt på uppmaningen att öka användningen av plattformen Rapid Alert System samt att denna även används för samordning av medlemsstaternas arbete med strategisk kommunikation kopplat till covid-19.

Regeringen understryker vikten av att allt arbete mot desinformation inom EU ska ske med full respekt för mänskliga rättigheter, inte minst yttrandefriheten, och EU:s gemensamma värden, inklusive demokrati och rättsstatens principer. Även den samverkan som sker med tredje länder bör främja en ökad respekt för mänskliga rättigheter i arbetet mot desinformation. Fri och oberoende media samt civilsamhället spelar en viktig roll i detta avseende och deras yttrandefrihet bör värnas. Regeringen delar kommissionens oro för hur mediemångfalden påverkas av sjunkande intäkter för redaktionella nyhetsmedier. Kommissionens ambition att säkerställa att befintliga program ger ökat stöd för utbyte av erfarenheter och utveckling av medieföretag på EU-nivå kan därför välkomnas. I grunden är dock mediepolitik en nationell kompetens och det är därför viktigt att det gemensamma arbetet i första hand inriktas mot ökat erfarenhetsutbyte.

Regeringen anser att de förslag som riktas mot sociala medieplattformar bör ha formen av uppmaning till självreglering snarare än lagstiftning och ser positivt på arbetet för att öka företagens rapportering av sitt

arbete under uppförandekoden. Såväl företagen som civilsamhället bör involveras i arbetet med framttagande av åtgärder.

2019/20:FPM55

Gällande finansiering är regeringen av åsikten att de förslag som läggs fram ska genomföras inom ramen för befintliga medel.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Meddelandet innehåller en rad åtgärdsförslag där medlemsstaterna har olika ståndpunkter.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Meddelandet har inte gått ut på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Rubriken är inte tillämplig då meddelandet inte innehåller förslag till lagstiftningsakter.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Rubriken är inte tillämplig då meddelandet inte innehåller förslag till lagstiftningsakter.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

De åtgärder som föreslås rör olika råds-kretsar och avser frågeområden med olika kompetensbestämmelser. Åtgärdsförslagen bör behandlas i sina respektive sammanhang.

4.2 Fackuttryck/termer

Desinformation: I EU-institutionernas definition av begreppet desinformation är uppgifter som är bevisligen oriktiga eller missvisande och som skapas, presenteras och sprids för att uppnå ekonomisk vinning eller avsiktligt vilseleda allmänheten, och som kan orsaka skada för allmänheten. I begreppet skada för allmänheten ingår bl.a. hot mot de demokratiska

processerna, unionsmedborgarnas hälsa, miljö eller säkerhet. Satir, parodi och oavsiktliga fel och tydligt markerade partiska nyheter och kommentarer klassas inte som desinformation.

2019/20:FPM55